

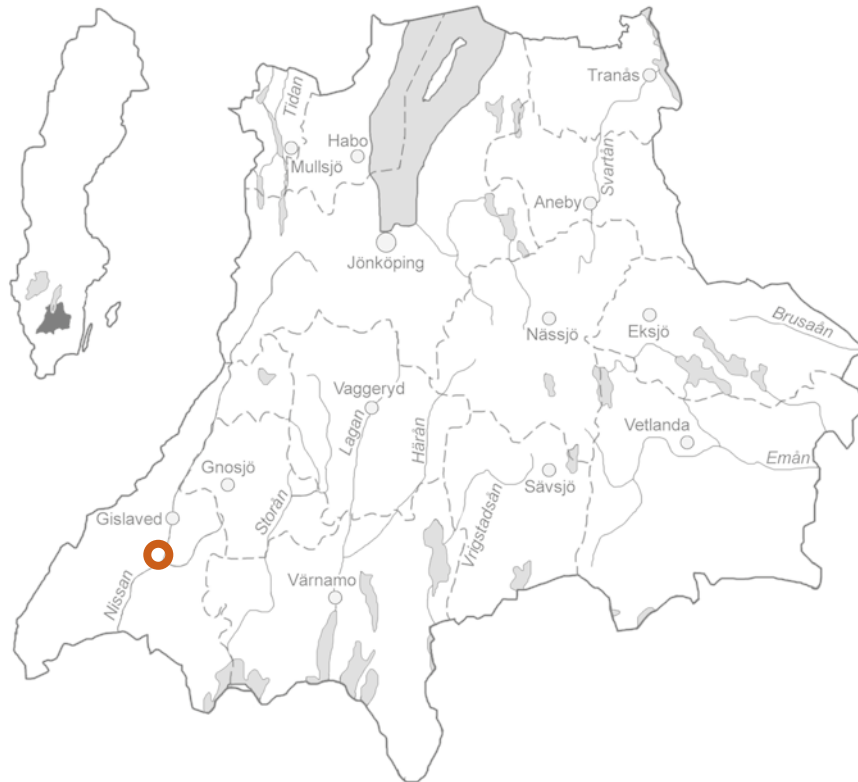
Villstads-Ryd 1:2 och 1:26

Arkeologisk utredning steg 2 inför planerad byggnation av enskild väg längs riksväg 26 inom fastigheterna Villstads-Ryd 1:2 och 1:26, Villstads socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län



Villstads-Ryd 1:2 och 1:26

Arkeologisk utredning steg 2 inför planerad byggnation av enskild väg längs riksväg 26 inom fastigheterna Villstads-Ryd 1:2 och 1:26, Villstads socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län



Jönköpings läns museums dnr: 2024-225
Länsstyrelsens dnr: 431-5140-2024

Rapport, foto och ritningar: Emma Boman
Rapportgranskning: Kristina Jansson
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jonkopingslansmuseum.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr I2018/00079.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2025

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Målsättning och metod	7
Topografi	7
Fornlämnings- och kulturmiljö	7
Tidigare undersökningar	8
Resultat	9
Utvärdering av undersökningsplanen	9
Administrativa uppgifter	10
Referenser	11
Arkiv	11
Tryckta källor och litteratur	11

Bilagor

Bilaga 1. Karta	13
Bilaga 2. Schaktbeskrivningar	15

DEN UPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14§§ i Kulturmiljölagen samt genom allmänna råd och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markingrepp i form av sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

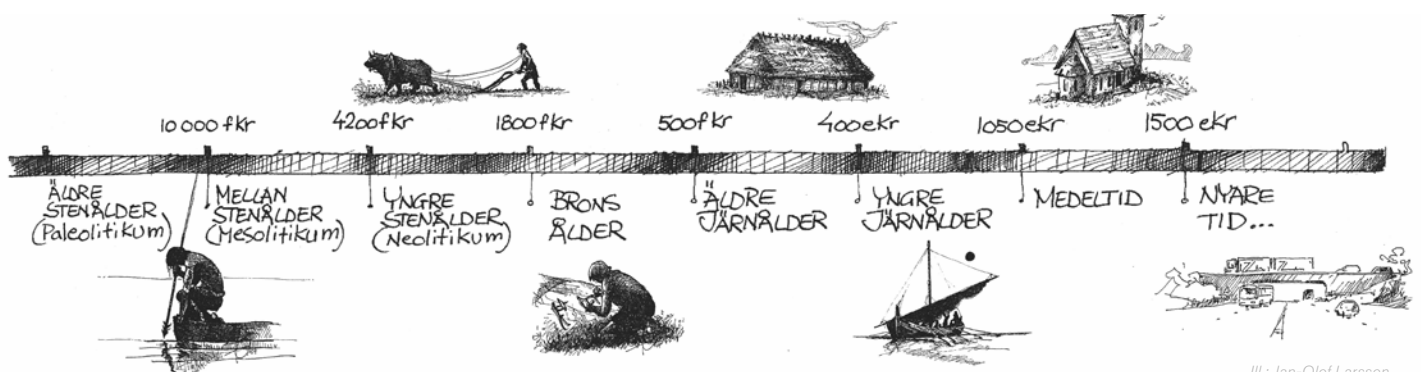
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämningssynpunkt.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.

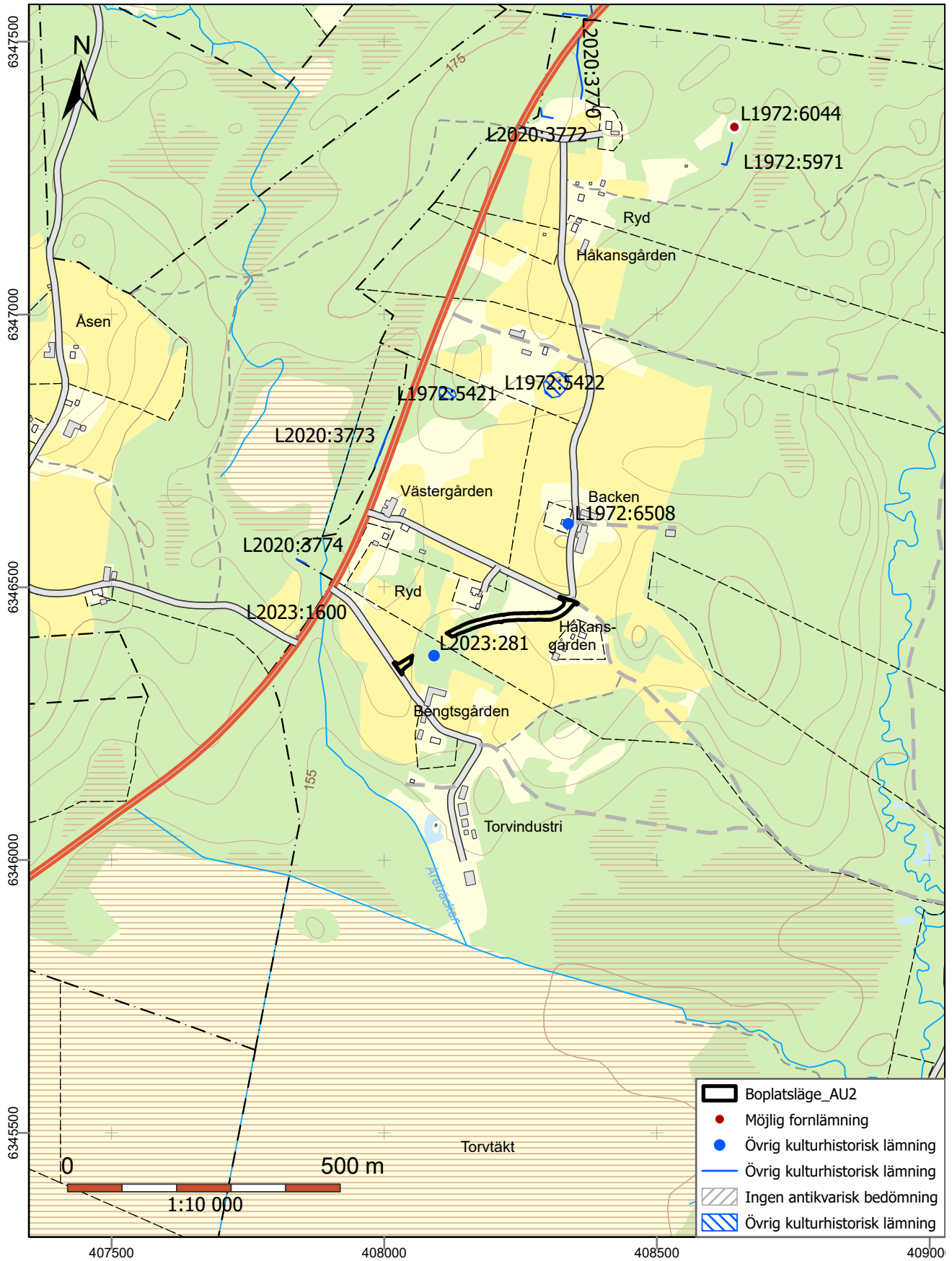


Sammanfattning

Senhösten 2024 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning, steg 2, inom fastigheterna Villstads-Ryd 1:2 och 1:26 i Gislaveds kommun. Detta med anledning av att Trafikverket planerar att anlägga en enskild väg på platsen.

Området pekades ut som ett möjligt boplatsläge vid en steg 1 utredning utförd av Jönköpings läns museum 2022 (Boman 2023).

Vid sökschaktning har inget av antikvariskt intresse påträffats inom det nu aktuella utredningsområdet.



Figur 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Inledning

Hösten 2024 har Jönköpings läns museum utfört en steg 2 utredning inom fastigheterna Villstads-Ryd 1:2 och 1:26 i Gislaved kommun. Detta med anledning av att Trafikverket planerar att anlägga en enskild väg som ska gå över berörda fastigheter till riksväg 26. Fält- och rapportansvarig var Emma Boman, arkeolog vid Jönköpings läns museum.

Utredningsområdet var 3514 kvadratmeter stort.

Målsättning och metod

Syftet med utredningen var att fastställa om idag okända fornlämningar skulle komma att beröras av planerat arbetsföretag. Utredningen skulle därmed preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar samt identifiera, motivera och antikvariskt bedöma kända samt nyupptäckta fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar inom utredningsområdet.

För att uppfylla utredningens syfte har sökschakt dragits över utredningsområdet. Provrutor kunde även komma att grävas, om vi i fält skulle bedöma att det fanns potential att påträffa fynd från stenålder. Metalldetektor har nyttjats vid behov.

Upptagna schakt har mätts in med GPS med nätverks-RTK, fotograferats och beskrivits i fält för att därefter direkt läggas igen med maskin.

Topografi

Utredningsområdet är beläget i ett område som heter Ryd i Villstad längs med riksväg 26 i Gislaved.

I det direkta närområdet finns det ett par utspridda gårdar samt verksamheter i form av torvindustri och trädgårdsföretag.

Utredningsområdet är placerat i två åkrar med ett blötare skogsområde med barr- och lövträd mellan de båda åkrarna.

Inom det nu aktuella utredningsområdet är det sandig morän som dominerar. Runtom utredningsområdet förekommer även kärrtorv, isälvsediment, morän och urberg.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Det finns i dagsläget en enda registrerad fornlämning i utredningsområdets närhet (se figur 1). Cirka 200 meter väster om utredningsområdets sydvästra hörn finns en härd registrerad som är undersökt och borttagen (L2023:1600).

Mellan de båda utredningsområdena finns en dammvall registrerad (L2023:281) som har den antikvariska statusen övrig kulturhistorisk lämning. Dammen har tolkats som en eventuell avrinningsplats för de närliggande åkrarna.

Cirka 900 meter norr om utredningsområdets mest nordliga del återfinns en möjlig fornlämning (L1972:6044). Den möjliga fornlämningen utgörs av bebyggelseämningar samt en terrasskant.

Alldeles intill L1972:6044 finns ytterligare en terrassering med den antikvariska statusen övrig kulturhistorisk lämning (L1972:5971).

Cirka 300 meter väst om ovan nämnda lämningar finns två hägnader (L2020:3772 och L2020:3770) registrerade. Det finns ytterligare två hägnader registrerade (L2020:3773 och L2020:3774), även dessa som övriga kulturhistoriska lämningar och är belägna cirka 650 respektive 900 meter söder om L2020:3772.

Slutligen har det påträffats en del lösfynd i närheten av nu aktuell utredning. En stenyxa, fragment av skaftshålsyxor, flinta samt en pärla av bärnsten och en järnkula har påträffats (L1972:5421, L1972:5422 och L1972:6508).

Närvaron av stenyxor och den härd som undersöktes på andra sidan vägen (L2023:1600, se även Boman 2023) indikerar att det finns förhistoria i närområdet, den har bara inte riktigt lokaliserats än.

Tidigare undersökningar

Aktuellt område har varit föremål för ett flertal arkeologiska insatser genom åren varvid planerade arbeten med riksväg 26 har varit i fokus de senaste åren.

År 1952 undersöktes en hållkista i Horshaga (L1973:9368). Det ska inte ha påträffats några fynd men i hållkistans närhet ska ett fragment av en båtyxa ha påträffats (Träff 1973:31). Hållkistan finns idag restaurerad.

Cirka två kilometer väster om Isberga gård undersöktes år 1971 vad man trodde var en fornlämning. Den 13 meter i diameter stora anläggningen, (L1972:6303) kunde vid undersökningens gång identifieras som en kolbotten efter en resmila.

Jönköpings läns museum utförde våren 2020 en arkeologisk utredning, steg 1, längs med riksväg 26, sträckan Gislaved södra-norra Smålandsstenar. Utredningen omfattades en kart- och arkivanalys samt en fältinventering. Utmed sträckan som var föremål för utredningen fanns det sedan tidigare 17 registrerade lämningar och vid inventeringen påträffades ytterligare 54 lämningar eller boplatsslägen. Inom området för Ryd identifierades ett boplatssläge samt tre hägnader (L2020:3771, L2020:3772 och L2020:3773). Vid Västergården i Ryd kunde även en gårdstomt observeras vid kartanalysen. Kartanalysen påvisade att det även finns områden knutna till Daniel Rantzaus fälttåg genom bygden (Ödeén 2020).

År 2022 genomförde Jönköpings läns museum en kompletterande steg 1 utredning samt en steg 2 utredning, sträckan Gislaved södra-Isberga längs med riksväg 26. Vid utredningarna identifierades bland annat ett flertal boplatsslägen. Även ett par lämningar påträffades och registrerades. En härd påträffades som undersöktes direkt på plats (L2023:1600). Även en dammvall (L2023:281) och en brott/täkt (L2023:280) registrerades (Boman 2023).

Resultat

Vid nu aktuell utredning har inget av arkeologiskt intresse påträffats vid sökschaktning (se bilaga 1).

I den norra delen drogs ett antal sökschakt i åkern som enbart bestod av matjord innan en orörd marknivå nåddes. Inga anläggningar eller fynd påträffades.

I den centrala delen drogs sökschakt inom ett skogsparti. Det visade sig vara väldigt blött i området. Dammen (L2023:281) är belägen i närheten vilket förklarar behovet av en damm i området för att lättare kunna bruka åkrarna. Sökschakt drogs mellan träd och buskage där enbart mylla påträffades i schakten.

I den södra åkern påträffades även här enbart matjord (se figur 2). Inga anläggningar eller fynd påträffades i de upptagna schakten.

I båda åkrarna var det förvånansvärt rent på moderna fynd. Inga fynd av exempelvis glasflaskor, tegel, murbruk eller spik påträffades.

Utvärdering av undersökningsplanen

Syftet med utredningen var att fastställa om idag okända fornlämningar fanns inom aktuellt utredningsområde och som i så fall kunde komma att beröras av planerat arbetsföretag. Vi bedömer att vi har uppfyllt syftet med utredningen.

Enbart en liten del av det utpekade boplatssläget har nu utretts varför det utanför aktuellt utredningsområde fortfarande kan finnas idag okända fornlämningar. De ytorna bör fortfarande behandlas som boplatsslägen.

Då inget av antikvariskt intresse påträffades gick utredningen snabbare än beräknat.



Figur 2. Sökschakt i den södra åkern. Inget av antikvariskt intresse påträffades i något av sökschakten.



Figur 3. Arkeolog Jörgen Gustafsson söker av terrängen efter lämplig plats för nästa sökschakt i skogsområdet mellan de båda åkrarna.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-5140-2024
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2024-09-24
Jönköpings läns museums dnr: 2024-225
Uppdragsgivare: Trafikverket
Rapportansvarig: Emma Boman
Rapportgranskning: Kristina Jansson
Fältansvarig: Emma Boman
Fältpersonal: Jörgen Gustafsson
Fältarbetstid: 2024-10-29–202-10-29
Län: Jönköpings län
Kommun: Gislaved kommun
Socken: Villstad socken
Fastighetsbeteckning: Villstads-Ryd 1:2 och 1:26
Koordinater: N: 6346429, E: 408216
Koordinatsystem: Sweref 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökningsyta: 3514 m²
Tidigare undersökningar: Jönköpings läns museum ar-
keologisk rapport: 2003:61,
2020:14 och 2023:23

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Riksantikvarieämbetet, Stockholm (RAÄ)

Kulturmiljöregistret, Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Tryckta källor och litteratur

Boman, Emma. 2023. *Arkeologisk utredning längs riksväg 26, Gislaved. Arkeologisk utredning, steg 1 och 2 längs med riksväg 26, sträckan Gislaved södra-Isberga, Villstad socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län.* Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2023:23. Jönköping.

Nordström, Mikael. 2003. *En eldstad och brända ben - påträffade i vattenledningsschakt intill fornlämning 52, Smålandsstenars hembygdsgård, Villstad socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län.* Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2003:61. Jönköping.

Träff, Uno. 1973. *Bidrag till Villstads historia.* Smålandsstenar.

Ödeén, Anna. 2020. *Rv 26, sträckan Gislaved - Smålandsstenar. Arkeologisk utredning, steg 1, inför ombyggnation av Rv 26 sträckan Gislaved södra - norra Smålandsstenar, Villstads socken i Gislaveds kommun, Jönköpings län.* Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2020:14. Jönköping.

ANTIKVARISK BEDÖMNING / KOMMENTAR

Antikvarisk bedömning görs utifrån Riksantikvarieämbetets praxis för tillämpning av kulturmiljölagen (KML). Lämningsstyperna och deras bedömning redovisas i den så kallade *Lämningsstyplistan* som är upprättad och ajourhållen av Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen gör den slutliga bedömningen inom ett uppdrag.

Fornlämning

Fornlämning är en lämning som är skyddad enligt kulturmiljölagen. För att kunna bedömas som fornlämning måste den vara äldre än 1850. Tre kriterier måste också vara uppfyllda; det ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Möjlig fornlämning

Möjlig fornlämning anges för lämningar som kräver vidare utredning för att den antikvariska bedömningen ska kunna fastställas. Lämningsen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte kunnat fastställa lämningens utbredning.

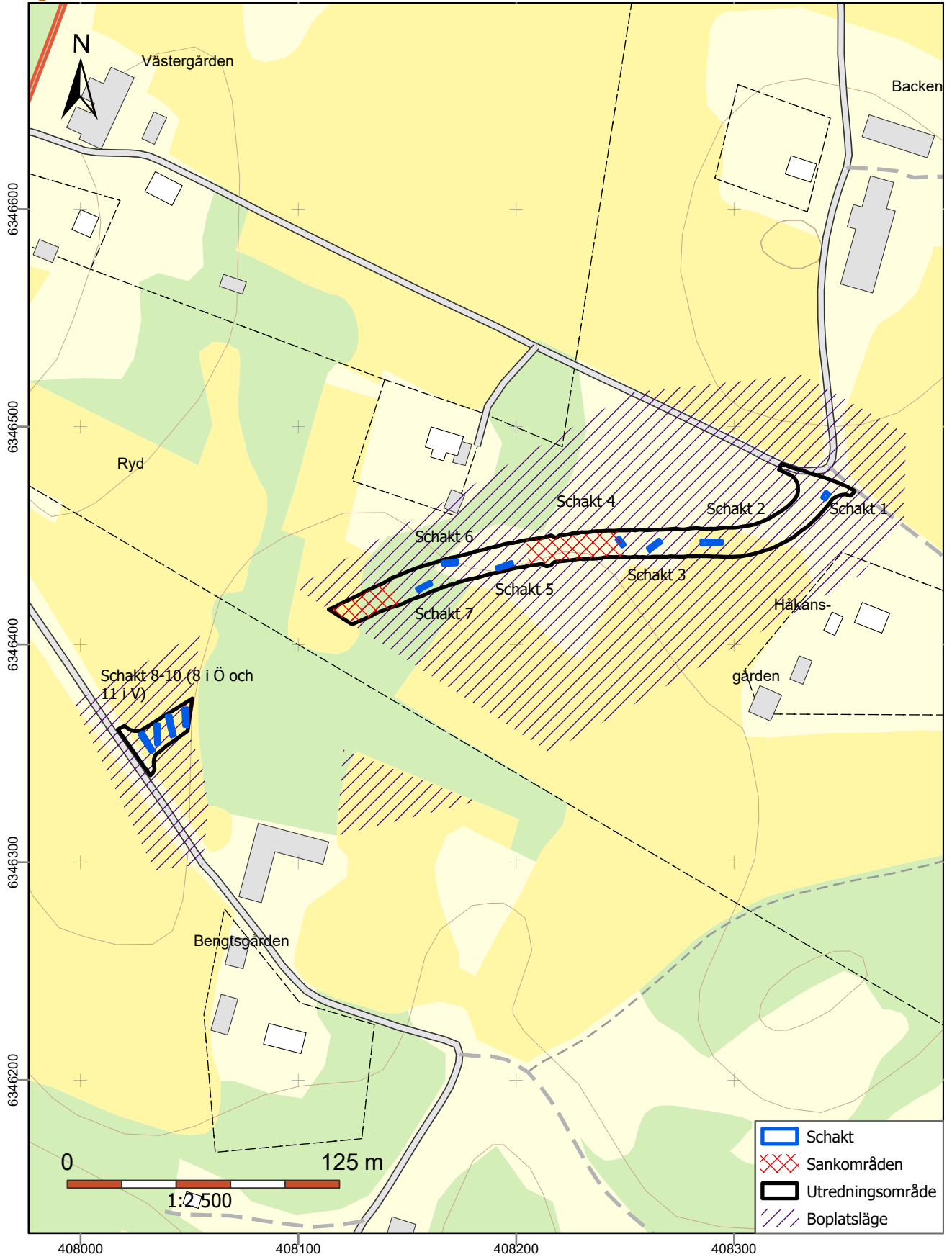
Ingen antikvarisk bedömning

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller helt förstörda. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

Ej fastställd

Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser till exempel boplatsslägen där en arkeologisk utredning steg 2 krävs för att eventuellt kunna finna spår som inte är synliga ovan mark.

Bilaga 1. Kartor



Bilaga 2. Schaktbeskrivningar

Schakt	Beskrivning	Kommentar
1	Cirka 3×2 meter bestående av matjord. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,15 meters djup som bestod av sand med inslag av blöt lera och sten.	
2	Cirka 9,5×1,9 meter bestående av matjord. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,15 meters djup som bestod av siltig sand med inslag av sten.	
3	Cirka 6,5×1,7 meter bestående av mylla. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,10 meters djup som bestod av sand med inslag av sten.	
4	Cirka 4×1,5 meter bestående av mylla. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,10 meters djup som bestod av sand med inslag av sten.	Väldigt blött, vatten sipprade upp i schaktets nordvästra hörn.
5	Cirka 7×1,5 meter bestående av mylla. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,10 meters djup som bestod av sand med inslag av sten.	
6	Cirka 6,8×1,9 meter bestående av mylla. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,07 meters djup som bestod av sand med inslag av sten.	
7	Cirka 6,8×1,3 meter bestående av mylla. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,10 meters djup som bestod av sand med inslag av sten.	
8	Cirka 7,9×1,6 meter bestående av matjord. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,15 meters djup som bestod av siltig sand med inslag av sten.	
9	Cirka 9×1,8 meter bestående av matjord. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,15 meters djup som bestod av siltig sand med inslag av sten.	
10	Cirka 8,8×1,8 meter bestående av matjord. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,15 meters djup som bestod av siltig sand med inslag av sten.	
11	Cirka 10×1,8 meter bestående av matjord. En orörd marknivå kunde konstateras på cirka 0,15 meters djup som bestod av siltig sand med inslag av sten.	

Senhösten 2024 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk utredning, steg 2, inom fastigheterna Villstads-Ryd 1:2 och 1:26 i Gislaveds kommun. Detta med anledning av att Trafikverket planerar att anlägga en enskild väg på platsen.

Området pekades ut som ett möjligt boplatsläge vid en steg 1 utredning utförd av Jönköpings läns museum 2022.

Vid sökschaktning har inget av antikvariskt intresse påträffats inom det nu aktuella utredningsområdet.

